

ENDOKRIN TIZIMI FIZIOLOGIYASI MAVZUSINI YORITISHDA INTERFAOL METODLARNI QO’LLASH

Akbarova Barchinoy Baqiyevna
Andijon davlat universiteti
Odam fiziologiyasi hayot faoliyati xavfsizligi kafedrası

Annotatsiya: Mazkur bitiruv ishida “Odam va hayvonlar fiziologiyasi” faninini “Endokrin tizimi fiziologiyasi mavzusini yoritishda interfaol metodlarni qo’llash” mavzusi va undagi fiziologik jarayonlar ichki sekretiya bezlari va ularning tuzilishi joylashuvi bezdan ajralib chiquvchi gormonlar organizmga qaday ta’sir ko’rsatishi, ularning organish metodlari taxlillari keltirib o’tilgan. Ushbu ishda koshimch qib mahalliy va xorijiy darsliklarining qiyosiy tahlili o’tkazildi va uning asosida materialni samarali o’zlashtirish uchun eng muhim bo’lgan darslikning zarur sifati va elementlari aniqlandi. Tadqiqot natijalari asosida xulosa keltirildi xamda olingan xulosalar berildi. Mavzuni yoritishda ilmiy manbaalar, hamda Odam va xayvonlar fiziologiya fanidan maxalliy va xorijiy adabiyotlar ham keltirib o’tilgan.

Kalit so’zlari: Kapitalini, raqobat, ta’lim, davr, pedagogik, Innovatsion, Interfaol, muntazam, uslublar, faol.

Annotation” In this graduation work, the subject of “physiology of human and animals” “application of interactive methods in the coverage of the topic of physiology of the endocrine system” and the physiological processes in it the location of the glands of internal secretion and their structure have a step-by-step effect on the body of hormones secreted from the gland, taxiles. In this work, a comparative analysis of local and foreign literatures was analysed, on the basis of which the necessary quality and elements of the textbook were determined, which are most important for the effective assimilation of material. On the basis of the results of the study, a conclusion was made, which was obtained in. Scientific sources, as well as special and foreign literature on the physiology of Man and traitors were also cited in the coverage of the topic.

Key words: Capital, competition, education, period, pedagogical, Innovative, Interactive, routine, methods, active.

Аннотация: В данной дипломной работе рассматривается предмет «Физиология человека и животных» «Применение интерактивных методов при освещении темы физиологии эндокринной системы» и физиологических процессов в ней расположение желез внутренней секреции и в их строении оказывают поэтапное воздействие на организм гормоны, выделяемые железой-таксиллом. В данной работе был проанализирован сравнительный анализ отечественной и зарубежной литературы, на основе которого были определены необходимое качество и элементы учебника, наиболее важные для эффективного усвоения материала. По результатам исследования был сделан вывод, который был получен в . При освещении темы также цитировались научные источники, а также специальная и зарубежная литература по физиологии Человека и предателей.

Ключевые слова: Капитал, конкуренция, образование, период, педагогический, Инновационный, Интерактивный, рутинный, методы, активный.

Xozirgi vaqtda ta’limni rivojlantirishning jahon an’analari ta’sirida oliy ta’limga bo‘lgan munosabatni o‘zgartirish jarayonlari jadal ravishda davom etmoqda. Ta’lim har qanday mamlakatda inson kapitalini rivojlantirish orqali barqaror taraqqiyotni ta’minlaydigan muhim omildir. Jahon ta’lim maydonida raqobat kuchayib borayotgan bir sharoitda Respublikamizdagi oliy ta’lim tizimida faoliyat ko‘rsatayotgan professor-o‘qituvchilar ta’lim jarayonlarini ilg‘or pedagogik va axborot texnologiyalari qo‘llagan holda tashkil etish bugungi davr talabidir. Shuning uchun ham bugungi kunda yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda o‘qitishning hozirgi zamon tizimlari va yangi pedagogik texnologiyalari asosida hamda xorijiy ilg‘or tajribalardan foydalanib amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir. Innovatsiya (inglizcha innovation) – yangilik kiritish, yangilanish, nimanidir o‘zgartirish demakdir.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta’lim tizimi, pedagogik jarayon hamda o‘qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o‘zgarishlar kiritishni anglatib, bu jarayonni amalga oshirishda asosan interfaol uslublardan foydalaniladi.

Interfaol - (“inter”-o‘zaro, “act”-harakat qilmoq) o‘zaro harakat qilishni anlatadi. Interfaol ta’limning mohiyati-talabalarni bir-birlaridan o‘rganishlariga yo‘naltirilgan ta’lim hisobladi.

Interfaol ta’lim, interfaol uslublar muntazam muloqatga asoslangan uslublar tizimi bo‘lib, talabalarning hamkorlikdagi va faol ishtirokidagi ta’lim va uslublar tizimi hisoblanadi. Boshqacha aytganda, o‘qitishning interfaol usublari bilish va kommunikativ faoliyatni tashkil etishning maxsus shakli bo‘lib, unda ta’lim oluvchilar bilish jarayoniga jalb qilingan bo‘ladilar, ular biladigan va o‘ylayotgan narsalarni tushunish va fikrlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Interfaol darslarda o‘qituvchining o‘rni qisman talaba (o‘quvchi)larning faoliyatini dars maqsadlariga erishishga yo‘naltirishga olib keldi. Bu usublarning o‘ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o‘qituvchilarning birgalikda faoliyat ko‘rsatishi orqali amalga oshiriladi.

SWOT-TAHLIL METODI

Metodning maqsadi: mavjud nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni tahlil qilish, taqqoslash orqali muammoni hal etish yo‘llarni topishga, bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, baholashga, mustaqil, tanqidiy fikrlashni, nostandart tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi

S	Kuchli tomonlari	Gipofiz Barcha bezlarga hukmron
W	Kuchsiz tomonlari	Agar bu bez gormonlari kam ishlab chiqisa yoki kop ishlab chiqilsa salbiy ta’sir kuchi yoqori
O	Imkoniyatlari ichki	Gormonlari masofadan ta’sir ko’rsata oladi
T	Amalda qo‘llashdagi to’siqlar	Hamma organga ham yuborish mumkin emas

Bu mavzuni yoritishda men asosan svot taxlili interfol metodlaridan foydalandim. Bununig uchun Mashg‘ulotda qo‘llaniladigan vositalar: A-3, A-4 formatlarda tayyorlangan (mavzuni ajratilgan kichik mavzuchalar soniga mos) chap tomoniga kichik mavzular yozilgan tarqatma materiallar, flomaster (yoki rangli qalam) lar va va tayyor slaydlardan foydalandim. Birinchi mavzuni yoritishga 60 minut belgilayman –ikkinchi baholashda 15 minut belgilab olaman.

Mashg’ulotni o’tkazish tartibi:

- o’qituvchi o’quvchilarni mavzular soniga qarab 3-5kishidan iborat kichik guruhlar ajratadi (guruhlar soni 4 yoki 5ta bo’lgani ma’qul);
- o’quvchilar mashg’ulotning maqsadi va uning o’tkazilish tartibi bilan tanishtiriladi. Har bir guruhga qog’ozning chap qismida kichik mavzu yozuvi bo’lgan varaqlar tarqatiladi;
- o’qituvchi guruh a’zolarin tarqatma materialda yozilgan kichik mavzular bilan tanishishlarini va shu mavzu asosida bilganlarini flomaster yordamida qog’ozdagi bo’sh joyiga jamoa bilan birgalikda fikrlashib yozib chiqish vazifasini beradi va vaqt belgilaydi;
- guruh a’zolari birgalikda tarqatma materialda berilgan kichik mavzuni yozma (yoki rasm, yoki chizma) ko’rinishida ifoda etadilar. Bunda guruh a’zolari kichik mavzu bo’yicha imkon boricha to’laroq ma’lumot berishlari kerak bo’ladi.
- Tarqatma materiallar to’ldirilgach, guruh a’zolaridan bir kishi taqdimot qiladi. Taqdimot vaqtida guruhlar tomonidan tayyorlangan materialar, albatta, sinf doskasiga mantiqan tagma-tag(zina shaklida) ilinadi;
- O’qituvchi guruhlar tomonidan tayyorlangan materiallarga izoh berib, ularni baholaydi va mashg’ulotni yakunlaydi.

Mavzu materyallari manbasi

1. Ichki sekretiya bezi qisman yoki butunlay olib tashlanganda, (ekstirpatsiya) yuzaga chiqadigan oqibatlarni o’rganish. Bez olib tashlanganda, kompleks o’zgarishlar yuzaga chiqadi va bu o’zgarishlar olib tashlangan bezdan ishlab chiqariladigan gormonlar faoliti bilan bog’liq bo’ladi. Masalan, I.Mering va Minkovskiylar, oshqozon osti bezining ham endokrin vazifasi mavjudligini itlarda o’tkazilgan tajribalarida isbotladilar, itlarda bu bezni olib tashlash, oldiniga giperglikmiya va gulyukozuriyaga olib keldi so’ngra operatsiyadan 2-3 xaftadan so’ng og’ir qandli diyabet kasalligi belgilari bilan o’lganlar.

2. Jarroxlik operatsiyalarining murakkabligi hamda hayvonlarni og’ir jaroxatlarga olib kelishini inobatga olib, biron endokrin bezdan olingan ekstraktlarni yoki kimyoviy jihatdan toza gormonlarni normal hayvonlarga yuborish yoki o’sha bez to’qimasini organizmga ko’chirib o’tkazish.

3. Bironta endokrin bezi zararlangan yoki olib tashlangan organizmga ikkinchi sog’lom organizmga ulash. Bunda bezni olib tashlash oqibatlarini ikkinchi sog’lom organizm bezidan chiqayotgan gormonlar hisobiga kompensatsiya jarayonlari o’rganiladi.

4. Bezga kiruvchi va bezdan chiquvchi qonning fiziologik faoligini taqqoslash.

5. Qonda va siydikda gormonning miqdorini biologik va kimyoviy usullar bilan aniqlash.

6. Gormonlarning biosintez mexanizmini radioaktiv izotoplar yordamida o’rganish.

7. Gormonlarni sun’iy yo’l bilan sintez qilish va kimyoviy tuzilishini o’rganish.

8. Biron endokrin bezi sust yoki ortiqcha ishlaydigan bemorlarni va ularni davolash maqsadida qilingan operatsiyalar oqibatlarini tekshirish. A’zolar, to’qimalar va hujayralarning o’zaro gumoral bog’lanishida ularning ba’zilari alohida muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ular modda almashuviga, a’zo va to’qimalarning funktsiyasiga maxsus ta’sir etuvchi moddalar ishlab chiqaradi. Bu modda gormonlar deb (grekcha «hormon»-qo’zg’atish so’zidan), ularni ishlab chiqaruvchi a’zolar esa endokrin bezlar yoki ichki sekretiya bezlari deb ataladi. Ularning bunday atalishiga sabab, ularning chiqarish yo’llari bo’lmay, o’zi ishlab chiqargan moddalarni to’g’ridan to’g’ri qonga chiqaradi.

Endoktin tizimi fiziologiyasi mavzusini yorisitida asosiy qo’llanilgan interfaol metodlarlar taxlil qilinib swot taxlili texnologiyasi asosida tushuntirish natijasiga ko’ra, talabalarning 70% al’oga 30 % yaxshi ozlashtirish ko’rsatkichiga ega bo’ldilar.

Foydlangan adabiyotlar ro’yhati

1. Алявия О.Т., Кодиров Ш. К., Нишанова А.А. Физиология..-Т ,2018
2. Артур К. Гайтон., Джон Э.Холл. Медицинская физиология..-Москва, 2008 (PDFDrive)
3. Н.А. Агаджанян., В.М. Смирнов. Нормал физиология. "Дарлик".-2009.
4. Кучкарова Л.С., Хорижий университетларда биология фанининг ўқитилиш тизими. Олий таълим тизимида биологиянинг ўрни. Биология фани бўйича университетларнинг рейтинги.-маърузалари, 2021